Չը մոռանանք որ Ներսիսեան դպրոցը ունի այժմ 40,000 րուբլ տարեկան եկամուտից աւելի: Շապիկը կարելի է տեսնել պ. Խուբովի տանը: Պարոնը ստիպված էր հանել պատանուն Ներսիսեան դպրոցից և տալ նրան մի գերմանացու պանսիոն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Փարիզից լրագիրներին հաղորդում են հետեւեալ տեղեկութիւնները:

Մի քանի օր է, որ Ֆրանսիացիները մինիստրական դժուարութիւնների սպառնալիքի են ենթարկված: Թէպէտ նրա պատճառը շատ չնչին է, բայց քաղաքական և ֆինանսական շրջանները անտարբեր չը մնացին դէպի այդ դժուարութիւնները: Քանի որ եւրոպական միացեալ նաւատորմները ցոյց են անում Դուլցինիոյի առաջ, որ կարող է համաշխարային հրդեհ գցել, ցաւալի է տեսնել, որ մի մեծ ազգութիւն կառավարող անձինք դժուարութիւններ են պատճառում մի քանի տասնեակ հոգեւորականներին արձակելու հարցի պատճառով:

Սեպտեմբերի 15-ին փարիզի մէջ պէտք է մինիստրների խորհուրդ լինէր Ֆրէյսինէի և Կօնստանի մէջ պատահած անքաւականութեանը մարտի հրամանների առիթով վերջ տալու համար: Եթէ ֆրանսիական կառավարութիւնը հեռանար սահմանադրական ճշմարտութենից, այդպիսի անցքը շուտ կը վերջանար: Երբ անգլիական արտաքին գործերի մինիստրը չը կամեցաւ Հնդկաստանից Մալտա կղզին զօրքեր կանչել Բիկօնսֆիլդի ցանկութեան համեմատ, նա հրաժարական տուեց: Այս օրինակին հետեւելով ֆրանսիական ներքին գործերի մինիստր Կօնստան կարող էր հրաժարական տալ, եթէ նա չէր հաւանում Ֆրէյսինէի խաղաղասէր քաղաքականութիւնը: Այս դէպքում դժուարութիւն չէր պատահի և մինիստրների արտաքոյ կարգի խորհուրդներ չէին հարկաւորվի:

Բայց այս դէպքում Կօնստանը մի գործիք է հզօր Գամբետտայի ձեռքին: Սա հաւանութիւն չը տուեց Ֆրէյսինէի քաղաքականութեանը այն պատճառով, որ առաջին մինիստրը չէր բաժանում նրա հայեացքները յունական խնդրի վերաբերութեամբ:

Ֆրէյսինէի անկման համար բաւական էր, որ նա զրկվեցաւ Գամբետտայի պաշտպանութիւնից: Թէ Գրեվի և թէ մինիստրները ստիպված էին թողնել իրանց ամարանոցները և Փարիզ գալ Գամբետտայից ծագեցրած գործը կարգի բերելու համար, իսկ ինքը Գամբետտա գնաց որս անելու, իբր թէ գործին բոլորովին մասնակից չէ:

Վերջին օրերում Գրեվիի նախագահութեամբ մինիստրական չորս խորհուրդներ կայացան, որոնց ժամանակ քննվում էր հոգեւոր միաբանութիւնների հարցը: Առաջին նիստի ժամանակ արդէն երեւաց, որ Ֆրէյսինէի և Կօնստանի մէջ կատարեալ անհամաձայնութիւն է տիրում: Ֆրէյսինէ պնդում էր, որ թէպէտ կառավարութիւնը ազատ է գործելու համար, բայց կարիք չը կայ իսկոյն իրագործել մարտի հրամանները հոգեւոր միաբանութիւնների վերաբերութեամբ: Ներքին գործերի մինիստրը ընդհակառակը պնդում էր, թէ հարկաւոր է գոնեա մի միաբանութեան վրա ապացուցանել, որ մարտի հրամանները ոյժ ունեն: Ասում են, որ Ժիւլ Ֆերրի պաշտպանում էր իր ընկերոջը: Երեք նիստերը անաջող հետեւանքներ ունեցան և վերջին նիստի ժամանակ Գրեվիի օգնութեամբ Ֆրէյսինէն յաղթեց, միայն թէ այդ յաղթութիւնը երկարատեւ չի լինի:

Այս անցքի վրա մտածելով, կարելի է այն եզրակացութեան հասնել, որ եթէ Գամբետտա շարունակէ Ֆրանսիայի անսահմանադրական առաջնորդի դերը խաղալ, Ֆրանսիայի մէջ ոչ մի մինիստրութիւն երկարատեւ չէ կարող լինել:

«Голосъ» լրագրի մէջ կարդում ենք հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը:

Ֆրանսիական նոր մինիստրութեան առաջնորդ Ժիւլ Ֆերրի դեռ ևս չէ ընտրել արտաքին գործերի մինիստր: Գործի այսպիսի յետաձգութիւնը շատ հասկանալի է, որովհետեւ արտաքին գործերի մինիստրը ոչ թէ միայն այդ պաշտօնը վարելու համար ընդունակ մարդ պէտք է լինի, այլ և նրա քաղաքական հայացքները չը պէտք է զանազանվեն Գամբետտայի հայեացքներից: Այդ պաշտօնի համար ամենից յարմար է ֆրանսիական այժմեան դեսպանը Լօնդօնում՝ Շալմել-Լակուր: Բայց սրա մինիստր նշանակելը օտար պետութիւնները հազիւ թէ հաւանեն:

Ֆրանսիական այժմեան դեսպանին Լօնդօնում դիպլօմատները բոլորովին չեն համակրում: Նա չափազանց ատելի է ֆրանսիական միապետական կուսակցութեան անդամներին, որոնք բոլոր միջոցներով աշխատում էին օտար պետութիւնների առաջ նրան վնասակար և արիւնարբու արմատական ցոյց տալու համար: Այդ աշխատանքները կատարելապէս աջողվեցան: Շալմել-Լակուրի անունը եւրոպական պահպանողականների առաջ չափազանց արմատականութեան նշանարան դարձաւ և նրան մինիստր նշանակելը վատ ազդեցութիւն կը գործէր: Թէպէտ անգլիական կառավարութիւնը համաձայնեցաւ, որ նա դեսպան նշանակվի Լօնդօնի մէջ, այնուամենայնիւ այդ հանգամանքը նրան չօգնեց: Արտաքին գործերի մինիստր նշանակելու մասին երեւի Գրեվի ստիպված կը լինի օտար պետութիւնների կարծիքը հարցնել և այդպիսով Շալմել-Լակուր առժամանակ կը շարունակի դեսպանի պաշտօնը վարել մինչեւ հանգամանքները փոխվեն: Առժամանակ մինիստր կը նշանակվի ծովապետ Ժօրես կամ Տիսսօ, որոնք աննշան անձնաւորութիւններ են:

Ինչպէս վաղ թէ ուշ Շալմել-Լակուր պէտք է ստանայ արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնը, որ կատարելապէս բաժանում է Գամբետտայի քաղաքական բոլոր կարծիքները:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 10 սեպտեմբերի

Սալմաստ գաւառից գրում են, որ երբ Ատրպատականի վիճակաւոր առաջնորդ Գրիգոր արքեպիսկոպոսը այցելութիւն գործեց այդ գաւառին, նրա առաջին հոգսը եղաւ բացանել մի դպրոց աւելի ընդարձակ ծրագրով: Սրբազանը հրաւիրեց իր մօտ տեղային հայ հասարակութեան գլխաւոր ներկայացուցիչներին, դպրոցի անունով ստորագրութիւն բացվեցաւ, որի գումարը հասաւ 400 թումանի: Ստորագրութիւնը շարունակվում է:

Արդեբիլ քաղաքից գրում են, որ տեղային մուշտէյիդը (հոգեւորականների գլխաւորը) պաշտօնապէս հրամայեց, եթէ անձրեւային օրերում քրիստոնեաները համարձակվեն փողոց կամ շուկայ դուրս գալ, ամեն մի մահմեդական իրաւունք ունի նրանց սպանելու, որովհետեւ պարսիկների կրօնական օրէնքով եթէ քրիստոնեան թրջված շորերով դիպչելու լինի մահմեդականին, կարող է պղծել նրան:

Ուշտ քաղաքից գրում են, որ այդտեղ մի ամբողջ շաբաթ անընդհատ անձրեւ տեղաց, յետոյ մի սարսափելի մրրիկ բարձրացաւ, որ անտառներում աչագին, հարիւրամեայ ծառերը արմատախիլ էր անում: Անզալիի մէջ շահի Նասսալ կոչված պալատը մրրիկը հիմնայատակ անելով Կասպից ծովը նետեց: «Կումայ» կոչված շոգենաւը փոթորիկներից մղվելով ձգվեցաւ Անզալիի ցամաքի վրա: «Բօղդան» անունով շոգենաւը, որ լիքն էր ապրանքով, ընկղմվեցաւ ծովի մէջ: Մի այլ շոգենաւ ևս, «Հաջի-Շէյխ-Ալի» անունով, որ դիմում էր դէպի Բագու, որի վրա կային մինչև 300 ուխտաւոր մահմեդականներ, որոնք Մէքքայ պիտի գնային, - այդ շոգենաւը կորած է, յայտնի չէ, թէ ինչ է պատահել նրա հետ:

Սօվուկ-Բուլախ քաղաքից գրում են թէ այն կողմերի քրդերը, բոլորը Մարթինի հրացաններով զինված, Շէյխ-Իբադուլլահի առաջնորդութեամբ ապստամբվեցան պարսից կառավարութեան դէմ: Քրդերը ինքնավարութիւն են պահանջում: Քանի օր առաջ Թաւրիզից մի քանի հազար հեծելազօրք և մի քանի գունդ հետեւակ զօրք ուղարկվեցաւ քրդերին զսպելու համար: Սօվուկ-Բուլախի հայ վաճառականները, որոնք մեծ գործեր ունեն այնտեղ, թողեցին այդ քաղաքը: Շէյխ-Իբադուլլահը, որ ռուս-թուրքական պատերազմի ժամանակ մեծ վնաս հասցրեց Թուրքաց Հայաստանին, այժմ ընկսել է Պարսկաստանում աւերածներ գործել:

Թուրքաց Հայաստանի Վան քաղաքից հասնում են մեզ հետեւեալ լուրերը: Սամիկ-փաշայ մի աւազակին կաշառելով, կամեցել էր սպանել տալ Խրիմեան հայրիկին. այդ փորձը անաջող անցաւ: Սրբազանը համարեա մի հրաշքով ազատվեցաւ:

Թաւրիզի ազգային դպրոցի նոր տեսուչը զբաղված է միայն վարժապետների ռոճիկը աւելացնելով, թղթերի վրա նոր կանոններ գրելով, բայց չը գործադրելով, դասատների պատերը զանազան անմիտ թղթերով զարդարելով, և այլ այսպիսի ֆորմալիստութիւններով: Ամեն օր ժողով, ժողով, բայց ոչինչ արդիւնք չը կայ: Նոր տեսչի նոր կարգադրութեան գլխաւոր արդիւնքն այն եղաւ, որ չքաւոր աշակերտների վրա վճար նշանակեց և դրանով աղքատներին զրկեց դպրոցից. մինչդեռ առաջ դպրոցի բոլոր աշակերտները, թէ աղքատ և թէ հարուստ, ձրի էին ուսանում:

***

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՓԱՐԻԶ, 19 սեպտեմբերի: «Times» լրագրի հաղորդած լուրը Դուլցինիօն այրելու մասին հերքվում է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 սեպտեմբերի: «Новое Время» լրագրին Կ. Պօլսից հեռագրում են. պետութիւնների բողոքից յետոյ սուլթանը այնպիսի դրութեան մէջ ընկաւ, որ անդամալոյծ լինելու մօտ է: Գործերի դրութիւնը Աբդուլ-Ազիզի վերջին օրերն է յիշեցնում: Շատերը սպասում են, որ պալատի մէջ խառնակութիւններ կը պատահեն:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 19 սեպտեմբերի: Դեսպանները ստորագրեցին մի պրօտօկօլ, որով պետութիւնները ապացուցանում են իրանց կատարեալ անշահասիրութիւնը Բերլինի դաշնագիրը իրագործելու մէջ: Պետութիւնները պարտաւորվում են իրանց անհատական շահերի ետեւից չընկնել, չը ձգտել երկիրներ, առեւտրական շահեր կամ բացառական ազդեցութիւն ձեռք բերելու:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 սեպտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 55 կ., երկրորդ 92 ր. 37 կ., երրորդ 93 ր. 35 կ., չորրորդ 92 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 220 ր. 50 կ., երկրորդ 216 ր. 25 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը 91 ր., երկրորդ 90 ր. 87 կ., երրորդ 91 ր., ոսկի 7 ր. 98 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ $24\frac{5}{8}$ պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա 211 մարկ, փարիզի վրա 261 ֆր. 50 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է:

ԼՕՆԴՕՆ, 19 սեպտեմբերի: Անգլիական մինիստրների խորհրդի նիստից յետոյ Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Իտալիայի, Ռուսաստանի և Թիւրքիայի դեսպանները խորհրդակցեցին Գրենվիլի հետ արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ: «Times» լրագիրը հաղորդում է, որ, չը նայելով պատահած արգելքներին, պետութիւնների համաձայնութիւնը աւելի ամրանում է: «Daily News» լրագիրը հաղորդում է, թէ մինիստրների խորհուրդը հաւանեց դեսպանների արած քայլը որոնք հրաժարվեցան յետ առնել համաձայնութիւնը: Կառավարութիւնը չի փոխի իր դիտաւորութիւնը: Այդ առարկայի վերաբերութեամբ բոլոր մինիստրները համաձայն են միմեանց հետ: Գործի նորից յետաձգելը, կամ կամակորութիւնը Բ. Դրան կողմից՝ Դարդանելլի վրա գործողութիւնների սկսվելու պատճառ կը դառնայ: Մարկիզ Հարտինգտօն կուղեւորվի Բելմօրալ մինիստրութեան ենթադրութիւնները թագուհուն ներկայացնելու համար.

ՓԱՐԻԶ, 19 սեպտեմբերի: Կառավարութիւնը հաստատ վճռել է չը հեռանալ եւրոպական համաձայնութենից:

ԼՕՆԴՕՆ, 20 սեպտեմբերի: Էգուց դարձեալ լինելու է մինիստրների խորհուրդ, այդ պատճառով մարկիզ Հարտինգտօն յետաձգեց իր ճանապարհորդութիւնը դէպի Բելմօրալ:

ՄԷԼԲՈՒՐՆ, 20 սեպտեմբերի: Երէկ բացվեց աշխարահանդէս:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 սեպտեմբերի: «Отечествен. Записки» ամսագրի մէջ տպված է. կոմս Լօրիս-Մելիքօվ հրաւիրեց նշանաւոր մամուլի խմբագիրներին, որպէս զի մեկնէ նրանց կառավարութեան իսկական դիտաւորութիւնները ներքին վերանորոգութիւնների մասին և այդպիսով նախազգուշացնէ նրանց ցնորքներից և հասարակութեան մէջ անհիմն յոյսեր ծագեցնելուց: Այդ ժամանակ կոմս Լօրիս-Մելիքօվ մեկնեց նախագծի հետեւեալ հինգ կէտերը. 1) դասակարգային հիմնարկութիւններին շնորհած իրաւունքների ամենամեծ ապահովութիւնը և նրանց գործունէութեան սահմանների ընդարձակելը հարկաւոր եղածին համեմատ, 2) պօլիցիական հիմնարկութիւնների համաձայնեցնելը նոր կարգադրութիւնների պայմանների հետ, 3) տեղական հիմնարկութիւնների գործին մասնակցելու իրաւունքների ուժեղացնելը հակակենտրոնական ուղղութեամբ, 4) տեղական ազգաբնակութեան պէտքերի մանրամասն հետազօտութիւնը. այդ նպատակին հասնելու համար արդէն իրաւունք է ստացված, որ սենատօրները քննեն մի քանի նահանգներ, 5) մամուլին միջոց տալ քննել կառավարութեան զանազան ձեռնարկութիւններ, վճիռներ, կարգադրութիւններ միայն այն պայմանով, որ մամուլը չը յափշտակէ, կամ չը վրդովէ հասարակական կարծիքը իր երազական ցնորքներով:

ԳՐԱՎՕԶԱ, 20 սեպտեմբերի: Միացեալ նաւատորմը հրաման ստացաւ պատրաստ լինել սեպտեմբերի 22-ին Տէօդօ ուղեւորվելու համար:

ՓԱՐԻԶ, 20 սեպտեմբերի: Կառավարութիւնը հրաժարվեցաւ թոյլտուութիւն տալ սեպտեմբերի 21-ին միտինգ կազմել, որ կամենում էր Ռօշֆօր և ուղղված էր ծովային ցոյցի դէմ:

ՌԱԳՈՒԶԱ, 20 սեպտեմբերի: «Жемчугъ» ռուսաց նաւը ուղեւորվեցաւ ալբանական ջրերը հետախուզութիւններ անելու համար: Չեռնօգօրիական կառավարութիւնը առաջարկեց Ցէտինիէի ալբանցի վաճառականներին վերջացնել իրանց գործերը և հեռանալ:

ԲԵՐԼԻՆ, 20 սեպտեմբերի: Միացեալ խորհուրդը հրաւիրված է հաւաքվել հոկտեմբերի 8-ին:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ